

44

MIN DEL AV ARBEIDET MED JÖSSINGPOSTEN.

Mennesker jeg møtte og deres skjebne.

Jeg lå og sov. Petra kom styrtende opp trappen og river opp døren til mitt rom. Hvorfor vekket hun meg på den måten? Og hvorfor vekket hun meg så tidlig? "Det er krig i landet" sa hun. Jeg var lysvåken med en gang. Jeg styrtet ned trappen. Der sto radioen på og gjentok meldingene om hvor tyskerne var gått iland og hvor det var blitt bombet. Radioen sto på hele tiden, og innimellom kom pausesignalene. Enda, 5 år etter kan jeg kjenne frynsninger når jeg hører de pausesignalene. Plutselig kom store svarte bombemaskiner tordnende rett over hustaket. De fløy ganske lavt. Skulle jeg gå på kontoret? Først gikk jeg bort til en dame som også arbeidet på herredskassen, og vi satt sammen og så og hørte på skytingen, Vi prøvde å ringe til kontoret og tilslutt kom vi frem. Der sa de at en av oss måtte komme ned. Jeg tok på meg og gikk, måtte gå hele veien for det gikk ingen trikker. Da jeg kom nedover Vålerengen, så jeg hvorledes folk pakket sammen og begynte å evakuere. Alt gikk stille og rolig for seg, intet tilløp til panikk. På kontoret ordnet jeg det som skulle ordnes, og ved 3-tiden reiste jeg hjem - trikkene var begynt å gå. Hjemme holdt de på å gjøre istand til blenning og min tante og kusine var kommet for å bo hos oss. Utpå ettermiddagen kom fars beste venn med kone og barn, og vi snakket om det som var hendt, og om rykter som allerede var igang. Så kom Quislings berømmelige tale i radio. Jeg fikk vondt et sted inni meg, ble kvalm og fikk vondt i hodet, og da vi skulle spise aftens, kunne jeg ikke få ned en bit mat, men måtte gå opp å legge meg. Og da i sengen begynte jeg å stortute.

Den andre dagen, 10. april reiste jeg til kontoret til vanlig tid. Svært få var kommet og det var lite å gjøre. Ved 1/2 tiden gikk luftvarsel og vi måtte gå i kjelleren. Kl. 1/3 får vi plutselig beskjed om at byen skal være rømmet innen 1/2 time. Alle måtte komme seg ut av staden den korteste veien. Drosjebiler, lastebiler, privatbiler, hester og vogner, sykler, alt i et eneste virvar. Jeg fant det klokest

å gå - eller løpe. Da hadde jeg fordelen av å komme i den riktige retningen. Da jeg kom opp imot Kampen kirke, stod der en lastebil og ventet på sjåføren. Bilen var proppfull, men en venn av meg som satt der, hoppet av og ga meg plassen sin. Det var høyt å komme opp og det satt fullt av mannfolk på lasteplanet, men ikke en av dem løftet en finger for å hjelpe meg opp. Da jeg kom opp ved egen hjelp, våknet de nærmeste så jeg, men bare et øyeblikk for så å bli fjerne i blikket igjen. Panikken hadde grepet dem. Jeg fikk kjøre et stykke, men da bilen svingte en gal vei for meg, hoppet jeg av igjen og gikk. Ved Östensjö skole var det fullt av biler utover alle jorder, skolene var låst opp og folk strømmet inn i klasseværelsene. Hjemme ~~xxx~~ hos oss var det kø helt fra telefonen og helt ut på gårdeplassen. Når politiet ringte og spurte etter noen, måtte vi ned på skolen og lete i alle klasseværelsene. Det var gjerne mødre som hadde mistet barna sine. På en slik vandring fant mor en to år gammel gutt som bare hadde en syv års fremmed gutt til å passe på seg. Mor tok gutten med hjem til oss. Han var våt i buksen og ellers litt forkommen. Petra ut på bygden og lånte barnetøy. Det var litt sutring og gråting til å begynne med, men da han fikk låne min leketøys-hund, la han seg til å sove i mors seng. Utpå kvellen kom fire fremmede til fra skolen i alderen fra 80 år til et halvt. De ble forresten boende hos oss i 14 dager. De var så reddede og nervøse at de turde ikke flytte tilbake til byen. Neste morgen kl. seks var Petra og jeg nede på skolekjøkkenet og kokte kaffe til alle som var på skolen. Vi hadde også fått fatt i mat og pålegg til dem. Og så var det å gå på kontoret igjen. I tiden utover ble det ikke gjort stort der. Vi bare pratet og fortalte de rykter vi hadde hørt, og imens var det krig i Norge. Vi hørte om heltegjerninger, og også om det motsatte. Om hvordan tyskerne mange steder bare bløffet, men vi hørte også om tyskerenes grusomheter.

Vi gikk igang med å dyrke opp haven. Hvor vi før hadde hatt plener, ble det nå satt poteter, og grønnsaker ble satt på det beste stedet.

Fjorten dager a tre uker etter 9. april begynte bombingene av Fornebu. En familie vi kjenner - far, mor og datter - kom da til oss

hver kvell, for de bodde like ved flyplassen. Datteren Dagnys mann var ute i krigen og hun hadde ikke hørt noe fra ham. Men hun var tapper, blid og i godt humør.... Det var hun også 9. mai 1945 da jeg ringte til henne for å spørre henne etter mannen. Da hadde han vært 2½ år i Tyskland. Hun hadde heller ikke da hørt noe fra ham. Men hun gledet seg til å få ham hjem, og han pleide å dukke opp uventet, sa hun. Fjorten dager senere fikk hun vite at han var død i Vernichtungslager.....

Hver natt bombet de flyplassen, og like sikkert måtte far og jeg opp å se på. Mor ville ikke se. Hun var slett ikke redd, men det var bare det at hun ikke hadde lyst til å se. Vi hørte nok at man ikke skulle stå ved vinduet, men det var for fristende. Især var det morsomt å se etter at jeg hadde vært en tur ute ved Fornebu en dag og sett alle de ødelgte tyske flyene som lå på bakken. Like etter ble det forbudt å gå dit ut. Vi skulle ikke få se hvor mange fly som gikk med.

Så kom 7. juni og det var slutt på krigen i Norge. Konge og regjering flyktet til England. Belgias fall, Frankrikes fall..... det gikk stadig nedover., men allikevel trodde jeg ikke på tysk seier.

Utpå høsten kom tyskerne og tok den ene skolebygningen. Og ikke nok med det, en underofficer skulle bo i huset hos oss. Han fikk fars kontor i 2. etasje. Vi unngikk ham så godt det lot seg gjøre, men av og til var vi jo nødt til å snakke med ham, f.eks om oppvarming av rummet. Dessverre må jeg si at han var noe bortimot sympatisk og til det ytterste korrekt. Han hadde aldri noen oppe hos seg på vårelset eitt, hverken herrer eller damer, jeg spurte ham hvorfor da var kommet hit til landet. Jo, engelskmennene var kommet først, sa han. Han hadde vært med i krigen her og møtt engelskmennene langt opp i Gudbrandsdalen, og de kunne ikke rekke å komme dit på så kort tid hvis de ikke hadde vært der først. - Selv var de kommet fra det ytterste av Oslofjorden, og så møter han engelskmennene på Dovre!

Jeg beklaget at man ikke kunne gå på kino uten å risikere å bli arrestert hvis man lo på de gale stedene. Jeg behøvde ikke å

være redd, sa han Jeg gjorde nok ikke noe galt. Ja, han skulle bare visst! En stund før påsken 1941 dro de sin vei til noen brakker ved Lambergseteren og like etter ble de sendt nordpå - begynnelsen til felttoget mot Russland.

Kunne ikke jeg gjøre noe galt, sa han? Kunne jeg ikke annet enn bøye meg under alt det sindsvake tyskerne fant på? Jeg hadde skrevet av noen flyveblader på kontoret av og til, men hva var det? Hva skulle man gjøre og hvor skulle man henvende seg? Jeg kjente ingen som drev med noe slikt, men jeg visste jo at det var mange som arbeidet illegalt. Så kommer min kusine og spør om jeg vil hjelpe henne å skrive konvolutter og putte hemmelige aviser i dem. Jeg var mer enn villig. Fra tid til annen fikk jeg en bunke konvolutter, en haug med adresser og frimerker. Jeg skrev og så kom vi sammen et eller annet sted, som oftest på mitt kontor om ettermiddagen, og puttet avisene ned i. Så tumlet vi ut i nattens mulm og mørke, gikk hver vår vei og slapp noen få brever i hver postkasse bortover. Jeg tror jeg visste om ca. 20 postkasser den tid. Men så ble Basken Werenskiold arrestert, og det var der Randi hadde fått alt stoffet. W. var Randis arbeidsgiver og R. kom midt opp i arrestasjonen. Hun hadde buksen full av aviser som hun fikk ekspedert på do. Hun fortalte det ganske kaldt og endte med at dette skulle hevnes. Jeg trodde hun hadde fått en skrekk i livet så hun ikke turde mer, men det hadde hun ikke.

I en annen avdeling av kommunen var Anna Østby ansatt. Jeg kjente henne såvidt. Av og til gikk jeg rundt på de forskjellige kontorene med telefonregninger, og kom blandt annet opp til henne. Vi pratet om krigen naturligvis, om tyskerne og nasistene. Det var ikke vanskelig å finne hverandre. Hun ba meg hjelpe henne med å skaffe forskjellige ting. En gang var det f. eks. noe godt til de politiske fangene opp i Hakadal, en annen gang brødmerker og smørmerker til en kjøpmann som hadde levert for meget til fangene uten at han hadde fått noen merker for det. Så var det noen aviser som skulle deles ut. Jeg skjønnte at Anna var en ildsjel. Hun gikk og vasket hos fangene og var meget aktiv hvor hun kunne komme til. Jeg var takknemlig for at hun ba meg om hjelp

En dag fikk jeg en masse eksemplarer av Kvitboka. Folk var meget glad for å få slikt stoff å lese. Anna og jeg ble mer og mer fortrolige, og en dag sa hun at det var Ingeborg Reifling Hagen som hadde trykt kvitboka. Senere spurte Anna meg om jeg ville være med å hjelpe å skrive på maskin hos I.R.H. på Ekeberg. Jeg sa at jeg ikke hadde noen øvelse i den slags, men det hjalp ikke, man måtte ha noen man kunne stole på og øvelsen kom etterhvert. Jeg var mer enn glad for å få være med og jeg hørte på at Anna ringte opp til Ingeborg og sa hun hadde funnet en pike som var villig til å komme å hjelpe henne med å vaske gulver og vaske klær en gang i uken eller sånn.

Jeg hadde en fridag til gode og mente at jeg kunne ikke anvende den bedre enn å begynne å "vaske gulver." Jeg syklet til Ekeberg, kjørte naturligvis galt og kom ikke dit før nærmere 11. Jeg hadde aldri sett Ingeborg og var nokså spent. Først kom en dame ut på verandaen og presenterte seg. Jeg oppfattet ikke navnet, men skjønnte siden at det var Birgit Abrahamsen. Så kom Ingeborg og med en gang visste jeg at henne var det.

Det var 18. juni 1941. En blomsterkrans i kjempeformat lå utenfor døren. Den var laget av bare ville blomster. Ingeborg sa at det var Wergelands fødselsdag og de blomstene skulle legges på hans grav. Det ble min første oppgave der. Birgit Abrahamsen var med og vi fikk tak i en bil. Man måtte være forsiktig for det ble sagt at det var hirdgutter som passet på gravlunden. Dessuten var det en bånd på kransen vår hvor det sto: Bedre frihet og ro enn trelldom og brød. Alt gikk bra. Birgit og jeg fikk plassert kransen foran graven og vi fjernet oss igjen uten at noen andre enn en vanningskone så oss. Men siden på dagen var båndet fjernet fra kransen.

Jeg reiste tilbake til Ingeborg for å skrive. Den neste jeg traff der var Thora Robert. Jeg lærte henne etterhvert å kjenne, og det er jeg glad for. Hun ofret all sin tid og penger på det "illegale" arbeidet. Hun bar kuffeter fulle av papir og aviser og de var tunge som bly. Jeg kunne nesten ikke rikke dem. Bestendig like blid og rolig. Hun skulle følge meg bort til arbeidsstedet. Jeg var

litt spent på hvordan det var der jeg skulle sitte å skrive så meget. Jeg kunne i min vildeste fantasi ikke tenkt meg noe sånt. Jeg kom inn på et knøtt lite rum. Det kunne vel ikke være mere enn 2 gang 3 meter. Men alt det som var derinne! Divan, bokhylle, et lite bord til komode, en stor kuffert som viste seg å inneholde papirer og aviser til randen, videre et annet lite bord med en skrivemaskin på. Dit bort skulle jeg. Jeg måtte skrive over adskillig på gulvet, dumpet så ned på stolen og der satt jeg, rett foran vinduet. Jeg kunne se solen ute, men der inn kom det aldri sol. Jeg ser det enda alt sammen tydelig for meg og kjenner enda tydelig lukten som var der, en blanding av skrivemaskin, stensiler, stensillakk og matlukt som sivet inn fra kjøkkenet ved siden av. Jeg strevet svært med de første stensilene, skrev galt og måtte male over, skrev for svakt og lavde siden huller i stensilene. Men jeg fikk aldri skjenn om det var aldri så stygt det jeg leverte. Det var bare oppmuntring å få hele tiden. Utover sommeren og høsten syklet jeg hjem om kvellen. Men da det ble for mørkt å kjøre hjem, lå jeg hos Ingeborg om natten. Og det var først da "moroa begynte". Jeg ble fast inventar en gang i uken og ofte mer også. Jeg hadde med litt middagsmat som jeg slukte på kontoret. Og før jeg forlot kontoret, hadde jeg stjålet med meg noen bunker papir eller noen stensiler eller - som jeg gjorde to ganger - store, virkelig fine kuffeter. Jeg kunne ikke skjønne vitsen ved å la dem stå i støv og lort i kjelleren på kontoret når vi hadde så utmerket bruk for dem i vårt arbeid. Når jeg så kom opp til Ingeborg og avleverte mitt tjugods, ble hun alltid glad og sa det var strålende. Så bar det bort til skrivekottet eller hva jeg skal kalle det. Der så Jøssingposten lyset for første gang. Jeg antar det var i august. Jeg skrev meget annet også, men Jøssingposten var det morsomste jeg skrev. Bare det navnet da! Ingen annen avis har hatt så godt navn, synes jeg. Det kom ut flere numre hver uke, så det gikk fort oppover. Da vi kom til nr. 25, hadde vi en aldri så liten fest - midt i arbeidet selvfølgelig. Bare en liten ekstra kaffeskvett og noen vafler. Når jeg så hadde skrevet stensilene til den, gikk jeg tilbake til Ingeborg hvor trykkingen foregikk under høytrykk. Ingeborg selv sveivet på maskinen.

En dag fikk jeg en masse eksemplarer av Kvitboka. Folk var meget glad for å få slikt stoff å lese. Anna og jeg ble mer og mer fortrolige, og en dag sa hun at det var Ingeborg Reifling Hagen som hadde trykt kvitboka. Senere spurte Anna meg om jeg ville være med å hjelpe å skrive på maskin hos I.R.H. på Ekeberg. Jeg sa at jeg ikke hadde noen øvelse i den slags, men det hjalp ikke, man måtte ha noen man kunne stole på og øvelsen kom ettervert. Jeg var mer enn glad for å få være med og jeg hørte på at Anna ringte opp til Ingeborg og sa hun hadde funnet en pike som var villig til å komme å hjelpe henne med å vaske gulver og vaske klær en gang i uken eller sånn.

Jeg hadde en fridag til gode og mente at jeg kunne ikke anvende den bedre enn å begynne å "vaske gulver." Jeg syklet til Ekeberg, kjørte naturligvis galt og kom ikke dit før nærmere 10. Jeg hadde aldri sett Ingeborg og var nokså spent. Først kom en dame ut på verandaen og presenterte seg. Jeg oppfattet ikke navnet, men skjønnte siden at det var Birgit Abrahamsen. Så kom Ingeborg og med en gang visste jeg at henne var det.

Det var 16. juni 1941. En blomsterkrans i kjempeformat lå utenfor døren. Den var laget av bare ville blomster. Ingeborg sa at det var Wergelands fødselsdag og de blomstene skulle legges på hans grav. Det ble min første oppgave der. Birgit Abrahamsen var med og vi fikk tak i en bil. Man måtte være forsiktig for det ble sagt at det var hirdgutter som passet på gravlunden. Dessuten var det en bånd på kransen vår hvor det sto: Bedre frihet og nød enn trelldom og brød. Alt gikk bra. Birgit og jeg fikk plassert kransen foran graven og vi fjernet oss igjen uten at noen andre enn en vanningskone så oss. Men siden på dagen var båndet fjernet fra kransen.

Jeg reiste tilbake til Ingeborg for å skrive. Den neste jeg traff der var Thora Robert. Jeg lærte henne ettervert å kjenne, og det er jeg glad for. Hun ofret all sin tid og penger på det "illegale" arbeidet. Hun bar kufferter fulle av papir og aviser og de var tunge som bly. Jeg kunne nesten ikke rikke dem. M Bestandig like blid og rolig. Hun skulle følge meg bort til arbeidsstedet. Jeg var

litt spent på hvordan det var der jeg skulle sitte å skrive så meget. Jeg kunne i min villeste fantasi ikke tenkt meg noe sånt. Jeg kom inn på et knøtt lite rum. Det kunne vel ikke være mere enn 2 gang 3 meter. Men alt det som var derinne! Divan, bokhylle, et lite bord til komode, en stor kuffert som viste seg å inneholde papirer og aviser til randen, videre et annet lite bord med en skrivemaskin på. Dit bort skulle jeg. Jeg måtte skrive over adskillig på gulvet, dumpet så ned på stolen og der satt jeg, rett foran vinduet. Jeg kunne se solen ute, men der inn kom det aldri sol. Jeg ser det enda alt sammen tydelig for meg og kjenner enda tydelig lukten som var der, en blanding av skrivemaskin, stensiler, stensillakk og matlukt som sivet inn fra kjøkkenet ved siden av. Jeg strevet svært med de første stensilene, skrev galt og måtte male over, skrev for svakt og lavde siden huller i stensilene. Men jeg fikk aldri skjenn om det var aldri så stygt det jeg leverte. Det var bare oppmuntring å få hele tiden. Utover sommeren og høsten syklet jeg hjem om kvellen. Men da det ble for mørkt å kjøre hjem, lå jeg hos Ingeborg om natten. Og det var først da "moroa begynte". Jeg ble fast inventar en gang i uken og ofte mer også. Jeg hadde med litt middagsmat som jeg slukte på kontoret. Og før jeg forlot kontoret, hadde jeg stjålet med meg noen bunker papir eller noen stensiler eller - som jeg gjorde to ganger - store, virkelig fine kufferter. Jeg kunne ikke skjønne vitsen ved å la dem stå i støv og lort i kjelleren på kontoret når vi hadde så utmerket bruk for dem i vårt arbeid. Når jeg så kom opp til Ingeborg og avleverte mitt tjuegods, ble hun alltid glad og sa det var strålende. Så bar det bort til skrivekottet eller hva jeg skal kalle det. Der så Jøsingposten lyset for første gang. Jeg antar det var i august. Jeg skrev meget annet også, men Jøsingposten var det morsomste jeg skrev. Bare det navnet da! Ingen annen avis har hatt så godt navn, synes jeg. Det kom ut flere numre hver uke, så det gikk fort oppover. Da vi kom til nr. 25, hadde vi en aldri så liten fest - midt i arbeidet selvfølgelig. Bare en liten ekstra kaffeskvett og noen vafler. Når jeg så hadde skrevet stensilene til den, gikk jeg tilbake til Ingeborg hvor trykkingen foregikk under høytrykk. Ingeborg selv sveivet på maskinen.

-7-
blå

Hun sto da ~~et~~ i i et par lange bukser, i alle fall hadde de vært blå en gang i tiden, og så bare et solliv for det var alltid skrekkelig varmt derinne. Alt overflødig ble øyeblikkelig brendt opp. Sverten randt av henne og svart og fæl ble hun av trykningen. Av og til tok hun seg i ansiktet for å tørre sverten og så var det svarte grimer alle steder etter hendene. Rundt om på gulvet, i sofaen og hvor det falt seg, satt vi andre. Thora satt som oftest på gulvet og la de forskjellige sidene sammen i hauger. Jeg fant meg en skammel og satt foran divanen og la mine hauger der. Willie satt med heftemaskinen og heftet sammen. Den som kom, fikk alltid noe å gjøre hvem av de sammen-svorne det nå var. Jeg møtte mange forskjellige der. En kveld møtte jeg Dagny Hille og Astrid Frost. Jeg skal si jeg ble forbauset da jeg traff på Dagny. Jeg kjente henne fra kommunen og trodde hun var stille og forsagt nærmest, korrekt til det ytterste. Nå fikk jeg se en annen Dagny. Kanskje hun hadde trodd det samme om meg. Det er riktig som jeg en gang leste i en illegal avis at man under krigen ikke lærte nye mennesker å kjenne, man fant dem. Når så alle avisene var heftet sammen og lagt i hver sine bunker, begynte pakkingen. En del ble nok lagt i konvolutter og sendt i posten, men mesteparten ble pakket inn i fine pakker og ekspedert til de forskjellige kanter av landet. Når så pakkene var ferdige, kom barnevognen frem. Og der midt mellom dyner og puter ble noen av pakkene plassert. Og så ut av huset med dem. Andre pakker tok Martin Hamborg med seg. Martin var 73 - 74 år og ble hver kveld ringt opp og bedt ned til en liten bridge når vi nærmet oss slutten av pakkingen. Klokken var da sån omkring 1 - 1/2. Hver minste papirbit ble brendt opp, og så ble ovnen tømt for aske, og det ble heldt vann på asken, og den ble båret ut. Etterpå alt dette badet Ingeborg (det trængte hun forresten også) men jeg lå alltid å sov før hun kom seg iseng, og allikevel var hun førstemann oppe og lavde frokost til meg før jeg gikk på kontoret. Som oftest hadde hun hatt tid til å steke noen vafler også.

Et par ganger kom Melvin Simonsen dit på besøk. Han var ikke direkte med i arbeidet, men han spilte for oss og da måtte vi ta pause. Midt i alt virvaret slapp vi det vi holdt på med og satt muse-

-8-

stille og lyttet til Bethoven, Bach, Schubert og Grieg. Vi glemte krig og Jössingpost for en liten stund.

Ja, slik gikk det til ut i november. Det ble nokså kaldt på skrivestedet. Enda jeg hadde en elektrisk ovn ved siden av meg, måtte jeg ta det som lå på divanen, ullseppe eller stikkteppe og tulle meg inn i. Men så en dag var både Ingeborg og jeg veldig forkjølet. Og det var siste gangen jeg var der. Etterpå ble jeg liggende og jeg hørte at Ingeborg hadde fått difteri. Jeg hadde også veldig vondt i halsen og det kan såmen hende det var difteri jeg hadde jeg også. Jeg var nedfor lenge etter at jeg kom meg opp igjen. Jeg ringte et par ganger til Ingeborg, men hun var stadig syk. Så ut i desember får jeg høre at hun og Thora er blitt arrestert. Erling Elverhøy som jeg også hadde møtt der, kom opp til oss en dag. Han var meget alvorlig og han hadde ingen historier å fortelle. Ellers kunne vi sitte i timevis å høre ham fortelle.

Ingeborg og Thora var havnet på Ullevål. Men det gikk an å besøke dem utenfor vinduet, fikk jeg vite. Like over jul gikk jeg dit opp med kaffe på en termos og noen kaker. Og så fikk jeg se dem innenfor et av vinduene. Først måtte jeg ha lov av en vakt der, men det var ikke så vanskelig med det. Det var veldig morsomt å se dem igjen og enda morsommere var det å se hvor de var i godt humør. Et lite juletre sto tent på bordet også og en haug med bøker hadde de. Vi pratet og jeg glemte nesten at de var fanger og gikk glad i hu derfra. Senere var jeg der flere ganger men for hver gang jeg kom dit, var de blitt ~~mer~~ værre. Siste gang jeg besøkte dem lå Ingeborg aldeles stille. Hun var like hvit som laknet hun lå i og hun snakket ikke. Hun bare vinket meg vekk med hånden. Nå var hun blitt oppslukt av fengelet og tyskerne. Et avsnitt var avsluttet. Jeg tenkte tilbake.

Den første jeg hadde møtt, var Anna, liten, kraftig og med en tilforlategelig bredde. Å sette livet inn for det som var rett, var i den grad en selvfølge for henne at det liksom ikke var noe å gjøre noe vesen av. Ingeborg har fortalt at hun pleide å gå syngende og med et strikkesøy foran flyktninger som skulle over grensen til

Sverige. Melodiene skiftet etter det hun møtte. Der ved svenskegrensen hadde hun forbindelse med en sjåfør. Han gikk inn i partiet for å kunne hjelpe Anna med transporten, og den gikk uavbrutt. Mannen kom i forhør, men slapp visstnok ut igjen på grunn av at han var syk, og døde før Anna ble fengslet. Han hadde ikke røpet noen. Navnet hans husker jeg ikke i øyeblikket, men Hilmar vet det sikkert, Annas mann. Anna var idelig opp-tatt, snakket lite, utrettet meget. I forhold til Ingeborg, snakket hun mye, men Ingeborg snakket overhodet ikke. Og Anna var en fabelaktig tyv. Hun rundstjal kommunen for papir, maskiner, stensiler, kort sagt alt vi skulle bruke. Nettop fordi hun var så bund ærlig i almindelighet, kunne ingen mistenke henne for noe galt. Her var hun den rene Ole Høyland, stjal fra den rike og ga til den fattige. Hver gang Ingeborg kom ned til August Nielsen for å snakke om denne tomten som det aldri ble noe greie på, og så stakk innom Anna i forbiarten, var vesken temmelig tung og armene temmelig belesset med firkantete pakker. Åja, det tunge papiret. "Er det kampestener i denne kufferten" sa sjåføren da han skulle hjelpe en illegalist av med kufferten. Vi kjørte billass med papir, det var så, men ved siden av måtte det skjøtes på med alt vi kunne slepe og bære. Ingeborg klaget over sår på hoftene etter papirpakker. Og da ekebergbussen stoppet, var det lang vei å gå. Menn som skulle avgårde til England eller Sverige, oppholdt seg dagevis på Nordjordet. En dag futspondt følgende samtale seg; "Birgit, du må hente to kufferter i -"

"Er de like tunge som sist? Da tør jeg ikke. Tyskerne holdt på å ta meg, de var så tunge at jeg kom ikke av flekken. Og dessuten holder ikke albuene mine lenger. Ödelegger jeg armene mine, kan jeg jo ikke male lenger! Den engleaktige Thora ser opp. "Jeg tror de er for tunge for henne du, Ingeborg."

Englandsfareren Erik som er tilstede, sier: "Jeg skal gå."

Et par timer etter sto han der igjen, ser på Ingeborg og sier alvorlig? "Du må aldri la en dame bære noe så tungt. Jeg måtte flytte meg fot for fot, og var redd kuffertene skulle ryke. Jeg følte tyskerne så på meg og trodde jeg bar våpen." Ingeborg svarte: "Ja, det er nettop det. Det er farligere for dere menn. Derfor må vi bære!"

Ja, denne slepingen var noe av det værste. Særlig en så stor avis som Jössingposten. Jeg husker det ble sagt at den var tre ganger så stor som den største, men hvor stor den var vet jeg ikke, heller ikke hvilken var den såkalte største.

Jeg husker også en gang da sykkelen min gikk istykker. Jeg hadde en stor papirpakke på bagasjebrettet, og så gikk bakhjulet istå, - det ville ikke gå rundt. Jeg måtte løfte hjulet med pakken og trille sykkelen på bane forhjulet opp de bratte bakkene til Nordjordet.

Papiret måtte slepes inn og avisene måtte slepes ut igjen. Og arbeidet med dette store apparatet på Nordjordet var frekt. Men det var jo enda frekkere å stå midt oppi tyskervakter med en hel redaksjon, og derfor gikk det. At avisen så fort kunne vokse og få så stort omfang, kom av at Ingeborg i årevis hadde arbeidet med Wergelandens propaganda. Det var Kinck - Wergeland apparatet som nå ble tatt i bruk. Hun hadde gjennom årene samlet seg stort kartotek og hadde flere maskiner som ikke var mistenkelige på grunn av dette arbeidet. Som kamouflasje drev hun dessuten en liten Wergelande-skole på Slemdal. Og hver uke skulle barna ha et nytt Wergelandarbeide. Ved siden av Wergeland var det mytologien hun underviste i. Mytologi og Wergeland svømte over hele huset for å dekke over Jössingposten. En 50 liter kjele sto alltid å kokte på den elektriske platen, et badekar med skittentøy sto ved siden av med noe riktig ekkelt skittentøy överet. Såpen sto ferdig. Døren var alltid låst. Ferdige avisbunker ble alltid lagt oppå et teppe eller et laken og det ble gjort öveleer med å la dette forsvinne opp i det kokende vannet mens staben rolig fortsatte med å trykke og nagle skolesakene. Dörklokken så ut som en almindelig klokke. Men en som ikke tilhørte klikken, ringte på den, ga den ingen lyd. Den fremmede ble alltid trett av å ringe og ga seg til å banke. Bankingen var da et faresignal. Som et lyn fungerte hele apparatet. Hendene virket som stenger i en maskin. Ingeborg gikk selv ut for å undersøke hvem som kom, og vi sto ferdig til å forrette ödeleggelsen ved første signal. Etter en slik forskrekkelse hadde vi lett for å le. Det var avslappelsen etter spenningen. Ingen av oss fikk röre selve sten-

silmaskinen. Ingeborg trodde ingen var så rask til å skifte og renses steneller som hun selv. Der hadde hun erhvervet seg en tryllekunstners ferdighet, og hun hadde trenet sammen med kriminalpolitiet så hun visste hvordan en undersøkeles gikk for seg.

En aften på Nordjordet kunne se slik ut:

Ved divanen Alfhild som la bladene på hverandre - ofte satt også Birgit ved siden av henne, og på gulvet Thora med naglemaskinen eller med telling, ved kammerbordet Willie som pakket, ved en skrivemaskin Dagny som skrev adresser, ved en annen Astrid Frost som skrev stensil, ved en tredje undertegnede som tok opp avskrifter og gjorde istand nye konsepter, Rolf Thallaug Olsen som bragte nyheter, Arne Kristiansen pakket i kufferter, gamle Hamborg ble ringt etter for å bringe det vesentligste ut av huset om natten. Som en svart slave sto Ingeborg ved stensilmaskinen uten avlatelse, time etter time, ga ordrene under arbeide - det var ikke tid til avbrytelse, uten når hun stoppet for å gi oss litt mat. Siste aften evettet hun mer enn vanlig og var helt gul i ansiktet. Da sto hun alt med difteri.

Dette er dem jeg så. Vi fikk jo ikke møtes alle. Den meget aktive og flinke Sonja Courcheron så jeg f.eks. aldri, heller ikke Ursula Krogvik. (Poppi.) Ja, her var alle aldre representert, fra skolepiken Randi Haugen til gamle forhenværende kriminalpoliti Hamborg. Gamle Hamborg arbeidet fra krigens første dag og til den sluttet og etter hva jeg vet var han med under arrestasjonene av nasistene i maidagene. Jeg tror det var han som holdt liv i Ingeborg og Thora. For mat hadde de ikke tid til å sørge for og en måtte jo stå i kø for alt en skulle få fatt i. Hamborg var et godt menneske. Han gikk under navn av Hindenburg for han var Hindenburgs uttrykte bilde. Jeg har siden hørt at det var arkitekt Frithjof Reppen som satte på ham det navnet. Han gikk mange årend for Frithjof Reppen. Frithjof Reppen hadde to navn: Per og Mikkel. Martin Hamborg bodde et par hus ovenfor Ingeborg. Værelset hans var omdannet til pakkehus. Om natten ble det lastet og om morgnen ble det lossset. Et av de mektigste pakkeselene vi hadde var Hans Stampe, ansatt hos Andvord. Han frelste formodentlig Thoras liv for han hjalp henne med å bære pakker.

Hvordan dette apparatet økonomisk kunne holdes gående, er nærmest en gåde, for det var lenge før Ingeborg kom i forbindelse med noen som hun fikk ordentlig hjelp av. Kontoen på Aschehoug vokste og trakk renter. Hun kunne jo ikke si hva hun brukte pengene til. Malerier og bøker ble solgt og Thoras farsarv gikk, likeså pengene til brudeutstyr. En som kjente til det, beklaget det. Thora smilte sitt ~~englesmil~~ englesmil og svarte: "Kongen har fortjent det." Den banale setning: "Du får det nok igjen" kunne jo også falle blandt folk der, men den tanken ble straks rykket opp med rot av Ingeborg. "Nei" sa hun. "Dere må være villige til å sette inn alt - også livet, og være klar over at dere skal miste alt, kreftene, skjønnheten. Og siden skal dere bli glemt. Bare friheten skal dere få." Og friheten var denne innsats verd. Det var vi enige om. Jeg fikk snusen i at Ingeborg kunne melde meg til aktiv krigstjeneste hvis det skulle bli krig her i landet en gang til. Jeg snakket til henne om det. "Er du helt sikker på deg selv?" sa hun. "Tenk over det til neste gang vi møtes. Bestem det helt på egen hånd. Jeg vil ikke øve noe trykk på deg. Husk du er ung og vit at det er farlig." Neste gang meldte jeg meg.

Først da Ingeborg våget forbindelsen med Reppen, fikk hun noen større økonomisk hjelp. Og dette hadde øyeblikkelig til følge at avisen foldet vingene ut og tok på langfart. Den hadde stasjoner langt ovenfor Narvik før Himler besøkte Norge første gang. Alt ble brukt; Jernbaner, busser. Og vi reiste og hadde godset på båletten. Jeg skulle engang til Disenå med en bunke Jøssingpost. Turen ble kamouflert som tyttébærtur og jeg het Signe Andersen. En lørdag middag tok jeg toget til Disenå etter å ha ekspedert sykkel med toget. Jeg hadde fått beskjed om å ta fergen, og så sykle 3 - 4 km. oppover i an angitt retning. Men jeg visste ikke hvor langt 3 - 4 km. var - spesielt ikke når jeg syklet. Jeg visste bare at pakken skulle leveres ved en skole. Da jeg hadde syklet en stund, fikk jeg se et uthus med en rekke doer. En privatmann kan ikke ha bruk for så mange, tenkte jeg og gikk inn. Det var blitt meg forbudt å spørre etter veien. Og ganske riktig, læreren jeg skulle treffe, bodde der, Han het Krogerud. Jeg syklet så til Stein skole hvor Erling bodde. Der

var mange fremmede og da vi dagen etter var ute i skogen og de ropte på Signe Andersen, lurte jeg på hvem det var. Men så omsider husket jeg at det var jo meg selv.

Men stadig måtte rutene skiftes. Forretningen var nå blitt så stor at banen måtte bli oppdaget om avisen gikk samme løype mange dager. Her utførte Hamar jernbaneverksted et godt arbeide. Og hjemmefrontstyrker utover Tangen - Hamar fikk forbindelse med Østerdalen og nordover. Apparatet kan tegnes i en vifteform og hver dag hadde sin landsdel, alene Hamar fikk to tre ganger om uken. Sonja og Poppi var flinke når det gjaldt å opprette nye centraler. En av dem som jeg kom i forbindelse med, var kriminalpoliti Tor Haugen. Willie Hågestad hadde sin store del i at han kom seg vekk i tide. Hans dramatiske arrestasjon hører imidlertid ikke inn under min rapport. Heller ikke den spennende og uhyggelige arrestasjon på Nordjordet, men hva som angår min rapport er at Ingeborg og Thora holdt totalt under forhøret. Sneballen rullet ikke videre og vi kunne fortsette arbeidet.

Jeg har gått forbi Nordjordet. Dets saga er avsluttet. Det lille huset som engang var sentrum for så mangt i norsk åndeliv ligger nå forlatt. Rotter og mus har skåret seg gjennom veggen og har reder i madrassen.

Like over jul møttes syv av oss hos Astrid Frost. Det var Anna, Dagny, Astrid, Martin, Erling, Willie og jeg selv. Vi snakket blandt annet om Jössingposten. Var det ikke mulig å fortsette med den? Det var jo om å gjøre at den fortsatte å komme ut så ikke Ingeborg skulle få skylden for å være redaktøren. Tiden gikk og en gang i januar 1942 kom den ut igjen. Så vidt jeg vet var det Anna som hadde ordnet det meste. Den nye redaktøren het Jakob Nielsen. Jeg ble presentert for ham i reguleringsvesenet. Jeg skulle være hans kontordame. Utgivelsen foregikk nå på den måten at jeg skrev direkte på maskin det han dikterte. Konseptet ble så dagen etter levert til en dame som het Thora (Helgesen.) Hun skrev så stensilene og avisen gikk i trykken et eller annet sted i byen - siden fikk jeg vite at det var i Breidablikkgaten og at Hans Stampe foresto trykningen.

Hver torsdag reiste jeg med Jakob hjem til ham hvor vi først spiste middag, drakk så en kopp surrugat, og så bar det iveri. Til å begynne med var det nok så vanskelig å skrive direkte på maskin etter diktat, men alt går med trening. Jakob dro frem små notater, andre hemmelige aviser, nyheter og brever fra de forunderligste steder i huset. Ovnørøret var et yndet gjemmed. Til å begynne med hentet en 12 års sønn nyhetene ute Ljan - Jakob bodde på Nordstrand. Men senere fikk Jakob seg en liten radio selv. En såkalt Sweethart. Da holdt vi på så lenge at vi tok halv ett sendingen, og så skrev vi nyhetene og lot dem gå sin vandring dagen etter på kontorene. Den ferdige Jössingposten kom lørdagene og da fikk jeg en 4 - 5 eksemplarer som jeg lot gå videre. Noen av dem gikk med kystruten langs kysten. Sommeren 1942 reiste jeg til Sørlandet med båten og da kom jeg i snakk med båtmannen ombord. Vi snakket mye sammen. Det viste seg at han hørte London hver dag og han var veldig ivrig etter hemmelige aviser. Vi ble enige om at jeg skulle levere ham noen hver gang båten var i Oslo. Det var D/S Kong Håkon som av tyskerne var døpt om til Kong Sverre.

Hvår var det nå blitt av de forskjellige menneskene jeg hadde møtt på Ekeberg hos Ingeborg? Mange var forevunnet. Allerede før påske måtte Erling rømme til Sverige. Jeg var hos ham i en leilighet i byen med svenske penger før han dro. Der sa vi adjø til hverandre og det var jo litt usikkert om vi fikk se hverandre mer. Like etter påske ble Astrid arrestert. Jeg fikk høre at hun satt i enecelle på Grini og hadde det vondt. Lenger ut på våren dro Willie til Sverige. I juni ble Dagny tatt på kontoret av tyskerne. Hun havnet også i enecelle på Grini. Birgit Abrahamsen forsvant til Sverige. Og etterhvert hørte jeg om fler som hadde hatt sin vandring på Ekeberg at nu forsvant de etterhvert. Men Anna var igjen, mer aktiv enn noen sinde. Hun var på ferde over alt. Hun huset flyktninger, hun hjalp sjømennene etterlatte på Hvaler, hun samlet inn mat til fangene fremdeles, hun samlet inn klær til ~~fangene~~ lærerne som nå var i Kirkeneas, hun samlet penger til avisen. Noe av dette hjalp jeg henne med så godt jeg kunne, men hun var ildsjelen som gikk foran. Av og til så jeg hun var trett, men hun var likevel i godt humør, optimistisk og full av pågangsmot.

Utpå vinteren 42/43 ble jeg syk og var hjemme fra kontoret nokaå løbge. Det var så uheldig at jeg ved siden av det illegale arbeidet hadde veldig meget å gjøre på kontoret også. Jeg måtte holde opp med det en stund. Jeg følte meg temmelig utenfor og led ved ikke å kunne ta del i arbeidet. Da jeg ble sterk nok til å begynne igjen, var det en annen som hadde overtatt jobben min. Jeg fikk forbindelse med en annen organisasjon og holdt på å begynne der. Men da måtte jeg ha permisjon fra kontoret og det var ikke lett å få. Mens jeg grublet på hvordan dette skulle la seg ordne, ble den mannen jeg hadde kontakt med, arrestert.

Etterhvert syntes jeg det var blitt uutholdelig på kontoret. Det krydde av nazister. Av de ca. 60 funksjonærer var 8 nazister. Det var uduelige, mindreverdige folk som hadde fått et "bein" i kommunen. Men dessuten var det en del av de gamle som var lunkne i følelsen, de kom med tvetydige uttalelser og snakket altfor fortrolig med nasistene og var redde. Herredskassereren var også nasiet. Takke meg til en ordentlig nasiet fremfor en lunken, redd, missfornøyet jøssing. Jeg samlet stadig inn penger til et eller annet. Det hendte meg mer enn en gang at jeg fikk blankt ~~nei~~ avslag av folk som jeg visste hadde god råd. De hadde ikke engang en krone til overs! Å, hvor jeg raste inni meg, hvor jeg foraktet dem. Og så var det de som ikke engang turde ha en hemmelig avis i hånden, enn mindre reise hjem med dem. De visste jo at andre satte livet inn hver eneste dag for å hjelpe landet, men selv kunne de ikke engang ha nyhetene i buksen. Så en dag hadde jeg en opplevelse som satte meg i godt humør for lang tid, som gjengav meg troen på mine medmennesker og satte nytt mot i meg. Jeg fikk i oppdrag å reise ^{ut} til Høvik for å snakke med en flyktning som var kommet fra Stavanger. Organisasjonen skulle ha greie på om det hastet å få ham over til Sverige og dessuten skulle de ha et passbilde av ham.

Jeg fikk adressen og skulle ringe tre ganger på dørklokken, Men da jeg kom så langt at jeg skulle ringe de tre gangene, hengte klokken seg opp og det ble bare en lang ringing. Damen som lukket opp, ville nesten ikke slippe meg inn, sa at jeg hadde gått feil o.s.v. Men jeg kom da inn til slutt allikevel. Gutten jeg traff var 19 - 20 år. Han fortalte ganske

liketil om alt han hadde gått igjennom, som om han bare fortalte en ganske hverdagslig hendelse. Hans far og bror var arrestert. Selv hadde han også vært arrestert, men han hadde greid å rømme. Hvordan han gjorde det, sa han ikke. Men jeg fikk høre hva som hendte etterpå. Han måtte jo se å komme østpå for å komme videre til Sverige. Han snek seg ombord på en skøyte og gjemte seg nede i lasterummet. Men så hørte han at det kom tyskere ombord som skulle undersøke båten. På en eller annen måte kom han seg opp på dekk og firte seg ned lange ankerkjettingen, og så svømte han iland. - dette var midt på vinteren. Det hørtes så enkelt ut når han fortalte det. En annen gang hadde han fått fatt på en sykkel for å sykle østover. Men der kom tyskerne etter ham i biler. Han hev seg av sykkelen og løp opp imellom stener og fjell alt mens de skjøt etter ham. Så kom han med en båt som skulle til Bergen. Og fra Bergen til Oslo satt han på et lastetog. Han hadde vært med på våpenøvelser, så det var ikke rart at tyskerne var etter ham. Nå var han bare så ulykkelig at han måtte forlate det hele. Han håpet inderlig at han kunne få liknende oppgaver i Sverige. Jeg spurte om han var nervøs for å dra dit. "Nei, jeg har måttet venne meg av med det", sa han.

I mai var det planer om å utvide bedriften. Vi skulle ha et værelse i byen hvor vi kunne trykke mer og hvor vi også kunne huse flyktninger. Jeg var mer enn glad for å få være med igjen og jeg leiet et rum hos fru Holtermann i Leif Eriksønnsgt. Datteren Wenche var også ansatt på reguleringsvesenet. Moren visste ikke annet enn at det kom en Alfhild Olsen fra Drammen og leide hos henne. Da jeg var inne og betalte, pratet vi hyggelig sammen, men det var litt vanskelig å fortelle nytt fra Drammen når jeg aldri hadde vært der. Og så var jeg ansatt på rikstelefonen. Det var også vrient å forklare at jeg bare hadde formiddagsvakter der når alle andre har annen- hver dag formiddag og ettermiddag. Værelset var pent med mye sol og jeg gjorde forsøk på å gjøre det koselig der også. Like etter at jeg hadde leiet dette rummet, falt jeg å ødela ankelen min så jeg kunne ikke stå på benet i fjorten dager. Dette var ved pinsetider. Pinseaften får jeg høre at det var brutt ut difteri hos Holtermanns og at jeg ikke måtte gå dit.

Den 16. juni kl. 6 om morgenen ble jeg vekket av at det sto 3 statspolitier rundt sengen min., den fjerde sto i spisestuen. Jeg lå i

samme værelse som mor, for jeg kunne ikke hverken stå eller gå. Det siste nummeret av Jössingposten lå på nattbordet. Mor tok det ganske rolig og puttet det innenfor py-jamassen. Det er et under at de ikke så det. Så begynte de å lete rundt i skuffer og skaper, men de lette ikke så grundig, for de fant f. eks. ikke en gramofonplate jeg hadde og som inneholdt kronprinsens tale for Kongen på hans 70 års dag. Så forhørte de meg, men på grunn av benet mitt gikk de igjen. Dagen etter skulle jeg röntgenfotografes. Da fikk jeg tak i Anna og hun fikk vite alt sammen. Så snart jeg kunne hinke og gå begynte jeg på kontoret igjen. Lørdag den tredje juli - en uke før jeg skulle dra på ferie - kom statspolitiet og arresterte meg. Det var strålende sol og varmt. (Søndagen etter skulle jeg ut med min kusine å bade. Hun hadde stått en time og ventet på meg. Og mandag morgen ringte hun opp til mor og var nokså fornærmet for jeg ikke var kommet. "Nei, hun kunne nok ikke komme", sa mor "hun ble arrestert lørdag.") Utenfor kontoret sto bilen som kjørte meg til Kronprinsensgt og sammen med meg var det arrestert en arbeider. Vi ble begge ført opp på Kjervike kontor (Navnet hans så jeg på skrivemaskinen hans) Arbeideren ble ført undersøkt, men da han også måtte ta av seg bukseselene, snudde jeg meg den andre veien. Så ble han ~~farværet~~ ført ut og jeg ble forhørt. Jakob var satt og jeg visste politiet forsto han var redaktøren, så det var bare å tilstå. Dessuten visste de at jeg hadde fått nyhetene hver dag av Wenche. Disse nyhetene gikk sin runde på kontoret, men det siste visste ikke politiet. Kjervik tillot seg å være nedlatende spøkefull da han fikk høre alle mine navner. (Jeg er nemlig døpt Konradine Fredrikke.) men jeg var ikke mottagelig for spøk. Etterpå ble jeg ført til en celle hvor jeg ventet til arbeideren var ferdig med sitt forhør. Jeg frøs enda det var stekende varmt og jeg begynte å slå floke, men da jeg så at en av stapo sto å betraktet meg fra et annet vindu, satte jeg meg rolig ned og rørte meg ikke. Jeg spiste maten min som jeg hadde nappet med meg i farten. Så bar det ned i 1.etasje igjen. Der vimset statspolitiet ut og inn hele tiden. Den ene så mer tåpelig ut enn den andre. De slengte rundt seg med revolvere og jeg skjønnte de skulle ut på ny "fanget". Ganske riktig. En time etter kom de tilbake med tre kjekke unge gutter eller kanskje jeg

skulle si menn. De så innbitte og stenhårde ut. Da de var forhørt, skulle vi alle kjøre i en bil til fengselet, Oslo kretsfengsel. Det var så fullt at jeg måtte sitte på fanget til en av dem. Det var så vidt jeg unngikk å måtte sitte på fanget til Stapo. To store porter åpnet seg og lukket seg igjen.....

Dagene var lange. Jeg fikk god tid til å tenke, og da tenkte jeg først og fremst på de forskjellige menneskene jeg hadde truffet på under vårt arbeide. Jakob likte forresten ikke ordet "illegalt". Vi arbeidet for vår lovlige regjering., sa han. Det var hemmelig, men ikke illegalt.)

Ingeborg fikk rett: Vi fikk friheten og for den er intet offer for stort. Jeg har møtt dem igjen alle som jeg nærmest arbeidet sammen med. Kun en mangler. Og det var hun som førte meg inn i det. Hun havnet i en tysk fangeleir, ble reddet av russerne, men døde før hun kom hjem.

Rakel Evje.

(sign.)